

АКТИВНО ОБХВАЩАНЕ ОВЛАСТЯВАНЕ МНОГООБРАЗИЕ

Препоръки за изграждане на политики,
предназначени за управляващите на
национално/регионално ниво и за организации,
предлагачи образование за възрастни

www.oed-network.eu

Изготвяне и окончателна редакция:

Рикарда Мотчилниг, Джина Ебнер, Томас Фриц - в сътрудничество с мрежата OED и участниците в заключителната конференция на OED.

Координация на проекта:

Европейска асоциация за образование на възрастни,
(European Association for the Education of Adults, EAEA)
Rue de l'industrie 10, 1000 Bruxelles

превод от английски: Valentina Rasheva-Javens

Графичен дизайн и издание: Serena Gamba

www.serenagamba.com

© OED

Брюксел, 2014

Програма
за учене
през целия
живот

С подкрепата на Програмата за учене през целия живот на Европейския съюз - 517734-LLP- 1-2011-1-BE-GRUNDTVIGGNW.

“Този проект е финансиран с подкрепата на Европейската комисия. Тази публикация отразява само личните виждания на нейния автор, като Европейската комисия не носи каквато и да било отговорност за използването на информацията, съдържаща се в нея.

Според резултатите европейско проучване за ползите от ученето през целия живот, съобщени от самите респонденти, образованието за възрастни прави хората по-щастливи, по-здрави и по-самоуверени. Учащите се участват по-активно в обществения живот, проявяват повече толерантност и стават по-добри родители¹. Ние от мрежата OED² смятаме, че обучението на възрастни има предимства на всички нива, както и че възможността за участие в обучителни дейности трябва да стане достъпна за колкото е възможно повече хора. Въпреки това процентът на участващи в различни форми на обучение е все още нисък, като това е особено валидно за нискоквалифицираните и/или хората в неравностойно положение³. Съществуват много креативни начини за преодоляване на пречките пред достъпа до образование, като по отношение на образованието за активно гражданство може да се постигне реален напредък. Надграждайки върху примерите за добри практики за директен проактивен контакт със заинтересованите, които сме събрали, както и върху нашите методически насоки за овластяване, ние събрахме на едно място препоръките за управляващите на национално/регионално ниво и за организациите, предоставящи образование за възрастни. Освен това сме изготвили и ръководство със силна практическа насоченост за възможните действия, които ще помогнат на отговорните за изработване на политиките за предприемане на конкретни стъпки. Призоваваме всички да предприемат необходимите стъпки, за да издигнат в свой приоритет активното обхващане, овластяването и многообразието в областта на образованието за възрастни - и така да ги направят реалност.

¹ Benefits of Lifelong Learning in Europe: Main Results of the BeLL- Project Research Report, http://www.bell-project.eu/cms/?page_id=10

² Мрежата OED се състои от 17 организации от 14 държави. Повече за консорциума може да научите от уебсайта ни: <http://www.oed-network.eu/index.php?k=118644>

³ Данни от проучванията AES (http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/microdata/adult_education_survey), PIAAC (<http://www.oecd.org/site/piaac/>) и т.н.

Европейско ниво

1. Активното обхващане и популяризиране, овластяването и многообразието да станат приоритет в европейската Програма за обучение на възрастни

Националните координатори за европейската Програма имат възможност да се включат в ключови дискусии на национално, регионално и местно равнище. Ето защо ние предлагаме активното обхващане и овластяването за групи в неравностойно положение да се превърнат в основен приоритет за следващия период и активно да се насърчат националните координатори за изготвяне на планове за действие в тази област.

2. Изграждане на европейска мрежа за активно обхващане, овластяване и многообразие

Европейската комисия има възможност да финансира мащабни мрежи със специален фокус (вж. например мрежата за ограмотвяване, финансирана от учебните заведения). Големият брой партньори в цяла Европа, в комбинация със стегнатата работна програма и тесните връзки със служителите, които изработват политики и програми (национални координатори, работната група за ЕО, координатори по „Еразъм“ и т.н.) могат да направят сериозен принос - една европейска мрежа за активно обхващане, овластяване и многообразие за групите в неравностойно положение ще има голямо въздействие.

3. Засилване на гражданския диалог за учене през целия живот

Необходими са партньорства и взаимно обучение на различни нива (европейско, национално и регионално) и по-специално в тясно сътрудничество с организациите на гражданското общество (ОГО), включващи самите обучаващи се. Секторът трябва да бъде в състояние да работи активно, а не само да изразява постфактум позиции по промените в политиката. Участието и диалогът с всички заинтересовани страни (социални партньори, образователни организации, НПО и т.н.) трябва да се превърнат в редовна част от процеса на вземане на решения и разработването на политики.

4. Поставяне на (обновен) акцент върху обучението за активно гражданство, демокрацията, устойчивото развитие и сближаването в Европа

Във времена на криза и/или нестабилност пригодността за заетост привлече интереса на повечето държави към образованието за възрастни. Резултатите от изборите за Европейски парламент през 2014 г., но също така и натрупаният опит от добри практики¹, събрани в мрежата ОЕД, показват, че е необходим засилен акцент върху обучението за активно гражданство, демокрацията, устойчивото развитие и сближаването в Европа. Ето защо е нужен по-силен акцент в рамките на Стратегията за образование и обучение 2020 и нейното прилагане.

5. Засилване на сътрудничеството и взаимното учене между политика, практика и научни изследвания

Едно по-тясно сътрудничество и взаимно учене по отношение на политиките, практиката и изследванията може да доведе до подобрения във всички тези области чрез създаване на синергии. Напредък може да се постигне например чрез организиране на редовни конференции или семинари по ключови въпроси, където се представят и обсъждат задълбочено добрите практики, най-новите изследвания и развитията в политиките. Резултатите трябва да бъдат свързани с националното и местно равнище.

6. Въвеждане на критерии за участие на обучаващи се с ниска квалификация

Един от критериите в „Обучение и образование 2020“² се фокусира върху нивото на участие на възрастните (25-64 г.) в ученето през целия живот, като делът им трябва да достигне най-малко 15% през 2020 г. За да може да се определят целите и да се сравни напредъка на страните-членки за обхващане на хората в образователно неравностойно положение, трябва да се въведе критерий за участието на възрастните учащи се, поставени в образователно неравностойно положение (например въз основа на ISCED).

7. Въвеждане на по-добри стандарти за основни умения в ЕКР/НКР

За хора с много ниска квалификация може да отнеме дълго време, за да достигнат ниво 1 на Европейската квалификационна рамка (и съответните нива на НКР). С цел да се насърчи ученето, валидирането на неформалното обучение и напредъка, трябва да се предложи съгласуван подход, който дава възможност за по-малки стъпки и постижения на по-ниски нива.

8. Признаване на значението на неформалното обучение за възрастни

Неформалното обучение на възрастни може успешно да обхване хората, които са имали тежки преживявания в сферата на „официалното“ образование; то отваря за мнозина света на знанията. Въпреки това много от отговорните за изграждане на политики са склонни да подценяват възможностите за неформалното обучение за възрастни. Резултатите от PIAAC³ и BELL⁴ ясно показват необходимостта от повече образование за възрастни - и по-специално необходимостта от увеличаване на възможностите за обхващане на групите в неравностойно положение. Това трябва да бъде основна част от всички

¹ Outreach - Empowerment - Diversity: Collection, Presentation and Analysis of Good Practice Examples from Adult Education Leading towards an Inclusive Society - <http://oed-network.eu/index.php?k=118659>

² http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/index_en.htm

³ <http://www.oecd.org/site/piaac/>

⁴ http://www.bell-project.eu/cms/?page_id=10

стратегии за учене през целия живот на европейско и национално равнище.

9. Създаване на по-високо качество и иновации в областта на образованието за възрастни

Необходима е европейска рамка за качество в сектора на образованието за възрастни, която да се основава на добри практики, методически насоки и иновативни подходи. Тази рамка трябва

- да взема предвид специфичния неформален характер на образованието за възрастни и да насърчава принципите на активно обхващане и популяризиране, овластяване и разнообразие.
- да се фокусира върху подход, в центъра на който е учащия се, чрез активно обхващане и популяризиране, овластяване и приобщаващо участие.
- да бъде сравнена с други страни и структури, по-специално тяхната способност да обхванат, овластят, включат и интегрират учащите се.

Национално ниво

1. Обхващане на по-слабо представените групи

Необходими са специално разработени предложения за обучение, които са подходящи за целевите групи. Трябва да се обърне внимание на различни по-слабо представени групи и целеви групи, които може да се нуждаят от персонализирани мерки, за да бъдат привлечени обратно към ученето. Сборникът ни с най-добри практики показва много иновативни начини за обхващане на целевите групи, но организациите, предлагащи обучение за възрастни, ще се нуждаят от подкрепа за внедряване на новите начини на работа. Изпълнението е отговорност на образователните институции, но изготвящите политиките трябва да издигнат активното обхващане и овластяването в приоритет на политиката, за да може да се постигне реален напредък.

2. Създаване на условия за напредък

Трябва да бъдат осигурени по-добри връзки и пътеки за напредък, които са подходящи за личните обстоятелства на човека, както насоки и ориентация за местните възможности за формално и неформално обучение, за да се подкрепят учащите се в техния учебен и трудов път.

3. Признание и насърчаване на личните, социалните, екологичните и икономическите ползи от обучението за възрастни

Необходимо е признание на значението на неформалното образование за възрастни в укрепването на демократичното

общество, както и на по-широките ползи от образованието за възрастни и ученето през целия живот. Тези ползи от образованието за възрастни (особено либералното образование за възрастни), според едно скорошно европейско проучване, излизат извън рамките на икономическата сфера и сферата на трудовата заетост, като са свързани със социални ползи, по-високо самочувствие и благосъстояние.

4. Анализиране, а след това и отстраняване на бариерите

Бариерите, които пречат на хората - и особено на хората от групи в неравностойно положение - да участват в образованието за възрастни, трябва да бъдат разгледани в дълбочина. Ние призоваваме държавите-членки да анализират правните и финансови рамки по отношение на насърчаването или възпрепятстването на участието на групи в неравностойно положение. Например:

- Инструментите за финансиране следва да насърчават организациите, предоставящи обучение за възрастни да достигат до групите в неравностойно положение и онези учащи се, които иначе са „трудно достъпни“, вместо да предпочитат да работят с по-„традиционните“ участници в обучението (това се случва, когато плащането се извършва въз основа на броя завършили курса)
 - Подкрепа за възможностите имигранти да посещават безплатни или евтини курсове веднага след пристигането си в страната.
 - Осигуряване на наличието на системи за валидиране, които могат да направят навлизането в учебния процес по-лесно.
 - Насърчаване на организациите за обучение за възрастни да изпробват нови и демократични форми за активно обхващане и обучение
- Един задълбочен анализ на правното основание и финансовите инструменти може да разкрие „вградени“ в системата бариери, които след това могат да бъдат отстранени.

5. Интегриране на образованието за възрастни в съществуващите стратегии

В доста страни съществуват стратегии за социално включване на групите в неравностойно положение, но те не вземат под внимание образованието за възрастни. Чрез интегриране на образованието за възрастни в съществуващите инициативи и политики те на свой ред ще се усъвършенстват, а обучението ще стане част от обичайните системи.

6. Приоритизиране и инвестиране в обучението на възрастни

Необходими са по-крупни публични инвестиции в обучението за възрастни, които да гарантират дългосрочно финансиране за сектора. От съществено значение е предлаганите обучения да са или безплатни, или срещу много ниски такси, за да се насърчи

достъпът за всички. (Естония например инвестира средства от ЕСФ за обучение на възрастни и работи в тясно сътрудничество с членовете на „ОЕД“ с цел прилагане на стратегията. В резултат на това участието в обучението за възрастни, както и нивото на уменията, са се увеличили значително. Във Великобритания например базирани в местната общност образователни организации събират приходи от такси от хората, които могат да си позволят да ги заплащат, и използват тези средства, когато е възможно, за да се предоставят услуги и на онези, които нямат финансова възможност).

7. Финансиране и подкрепа на ученето в общността

Местните общности са от съществено значение, когато става въпрос за включване на потенциалните учащи се, които са имали най-ниски възможности за това в миналото. Организацията за образование на възрастни, включително в доброволческия и общественния сектор, се нуждаят от по-голяма подкрепа и финансиране. Това ще бъде от полза както на учащите се, така и на общностите - по-високи умения, повече участие, по-активно гражданство и по-голямо социално сближаване - това е една ситуация, в която всички страни са печеливши.

8. Укрепване на структурите за неформално образование на възрастни

Необходими са по-силни структури за неформално образование за възрастни чрез законодателство, институционално развитие и редовно финансиране, за да се създаде или поддържа работата на този сектор. Неформалното обучение на възрастни може да бъде много по-гъвкаво в отговор на потребностите и интересите в сравнение с другите форми на образование.

9. Образованието за възрастни се нуждае от най-добрите обучители и персонал

Ние призоваваме за развиване на капацитета на персонала чрез висококачествено образование и обучение „на място“. В този смисъл трябва да се окаже подкрепа за „обучение на обучителите“, работещи с групи в неравностойно положение, и трябва да се осигури възможно най-доброто качество. Това трябва да се разглежда в контекста на условията на труд на обучителите. В доста страни по-голямата част от преподавателите са на свободна практика и - макар това да носи някои предимства (например специалисти от определени области, които внасят своя експертен опит в образованието за възрастни, или преподаватели/учители, които работят във форми на вечерно обучение) - това означава, че много от обучителите в ключови области за активно обхващане получават много ниски заплати, за да се поддържат ниски разходите по тези мерки. Доброволците също редовно работят в сферата на образованието за възрастни - за тях обучението и професионално развитие са също от решаващо значение. Ето защо ние предлагаме сериозно разглеждане на разходите и ползите от условията на труд за обучителите - и особено на тези, които работят с групи в неравностойно положение.

Нека подчертаем, че това е до голяма степен финансов проблем, а не организационен!

10. Създаване на съгласувани системи за учене през целия живот чрез валидиране и признаване на квалификацията

В Европа са необходими истински системи за учене през целия живот, които включват по-сериозен обмен и повече равенство между формалното и неформалното образование и обучение. Мрежата ОЕД настоява за създаване и подкрепа на интегрирана система с акцент върху признаването и валидирането на всички видове резултати от обучителни дейности, включително професионално ориентиране и консултиране. Валидирането е ключов инструмент за насърчаване на ученето през целия живот, за да се осигурят по-гъвкави учебни процеси, да се насърчат учащите и да се изгради самочувствието им, както и да се създаде по-цялостно познаване на съществуващите компетенции.

11. Трябва ясно да се подчертаят положителните измерения на многообразието в обществото

Трябва ясно да се подчертаят положителните измерения на многообразието в обществото

Свръхмногообразното естество на съвременните общества трябва да получи положително признание: населението в селските райони - но най-вече в градска среда - е съставено от хора с различен произход, условия на живот, правен статут и образователни възможности. Към тази ситуация трябва да се подходи по положителен начин, като се избягва заклеимването на „другостта“ и изграждането на така наречените паралелни сегменти на обществото, особено чрез медиите, но също и от страна на политиците. Това налага разработването на насоки за справедливо и точно отчитане, както и материали за обучение за изграждане на капацитет, за да се даде възможност на медийните специалисти да опознаят сложните аспекти, чрез които може много да се помогне в това отношение.

Организации за образование на възрастни

1. Вслушване в гласовете на учащите се

Всички учащи се трябва да „имат думата“ при своето обучение. Съществуват много възможности учащите се да се включат в управлението, организацията и обучението в рамките на институции, предлагащи образование за възрастни, като се започне от редовни консултации в рамките на комитети и консултативни съвети на учащите се. Организациите за образование на възрастни трябва да станат по-демократични и да имат много по-добро разбиране за потребностите на своите „ученици“.

С цел да се създаде възможност за учене в най-различни форми, ние призоваваме за тясно сътрудничество с организациите на гражданското общество и представители на всички учащи се, както и за по-добро правно представителство.

2. Насърчаване на още по-активно участие

Групите в неравностойно положение се нуждаят от възможности, за да бъдат овластени и по този начин да имат активна роля в обществото. С осигуряването на възможности да бъде чул техният глас (виж точка 1 по-горе) първата стъпка в тази посока вече е направена. Това може да бъде допълнително насърчено чрез използване на новите социални мрежи, така че обучаващите се да могат да участват и да осъществяват връзки помежду си. Ученето трябва да се разглежда като важно начинание, споделяно сред равнопоставени индивиди.

3. Увеличаване на многообразието в областта на образованието за възрастни

Необходими са повече служители, членове на ръководството и фасилитатори, които произлизат от групи в неравностойно положение, за да се осигури необходимото многообразие в областта на образованието за възрастни - но и за да могат те да служат като образци за подражание за потенциалните „ученици“.

4. Обхващане на по-слабо представените групи

Ние се нуждаем от специално разработени и предполагащи участие предложения, които да са подходящи за заинтересованите групи. Трябва да се обърне внимание на различните по-слабо представени групи и евентуалната необходимост от индивидуални мерки, които да направят ученето привлекателно за тях (например имигранти, малцинства, по-възрастни хора, лишени от свобода и т.н.). За да разберем от какво се нуждаят тези групи, ние трябва да извършим проучвания с тяхно участие. Сборникът ни с най-добри практики¹ показва много иновативни начини за постигане на тази цел - приемете ги като вдъхновение!

5. Насърчаване на собствения си персонал и фасилитатори да използват новаторски и „овластяващи“ методологии

Разгледайте нашите методически указания² - те са съставени заедно със специалисти по обучение и образование за възрастни и са били успешно изпитани в редица европейски страни. Надяваме се, че те ще ви послужат за вдъхновение - свободно ги използвайте и помолете вашите служители и фасилитатори да ги използват - ние сме сигурни, че ще получите положителни отзиви!

¹ <http://oed-network.eu/index.php?k=118659>

² <http://oed-network.eu/index.php?k=118638>

ПЪТНА КАРТА ЗА ВЪЗМОЖНИ ДЕЙСТВИЯ

НЯКОИ КОНКРЕТНИ ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА СЪЗДАВАНЕ НА ПОЛИТИКИ

Мнозина сред управляващите, отговорни за създаването на политики, са заинтересовани от обхващането на повече учещи се в неравностойно положение. Как може да се постигне това? Надяваме се да дадем някои идеи за подходи, които ще прочетете по-долу. Вероятно вече разполагате с много добри инструменти за планиране, организиране, изпълнение и мониторинг на инициативи. Ние, като организации за образование на възрастни и активни участници в гражданското общество, имаме познания и опит, идеи и подходи, с които е възможно да не сте запознати. По-долу сме включили някои предложения!

Бихме искали също така да привлечем вниманието ви към сборника ни с добри практики¹, който съставихме заедно в рамките на мрежата „Активно обхващане - овластяване - многообразиe Грюндвиг“, и който ще ви даде богат избор на подходи, използвани в различни европейски страни. Освен това ние разработихме методически насоки за организации, предлагащи обучение за възрастни, и за обучители, така че те да могат да възприемат нови „овластяващи“ методи: тези насоки са на разположение на английски², френски³ и немски език⁴ в специалната страница на сайта на проекта OED⁵. Чувствайте се свободни да разпространявате и двете публикации без ограничение!

1. Идентифициране на проблемите

Какви са ключовите области, в които желаете да работите, и потенциалните „ученици“, които да обхванете?

- Образователните организации често знаят много добре до кого могат и до кого не могат да достигнат: те могат да бъдат важен източник на информация, каквито са и неправителствените организации.
- Създайте диференцирана картина на хората, които искате да обхванете, и избягвайте да ги групирате в групи, които не съществуват, например „мюсюлмански жени“

2. Въведете цели и параметри, които имат качествено изражение

Какво искате да постигнете? Задаването на количествени и качествени цели – в съдействие с гражданското общество - може да помогне с изпълнението и наблюдението.

- Количествените цели могат да помогнат да се обосноват проектите пред финансиращите институции
- Качествени цели могат да допълнят цялостното разбиране за

инициатива, например какви ползи смятат, че ще имат самите участници? Събирането на личните разкази на учащите се може да бъде изключително полезно за повишаване на осведомеността - както за самите учащи се, така и за други групи.

3. Поканете заинтересованите страни

Заинтересованите страни, като например социалните партньори, образователните организации и НПО, могат да свържат инициативите още наместно равнище и да осигурят безпроблемно изпълнение на инициативата. Тясно сътрудничество с тях ще допринесе за успеха.

- Има ли обща организация, в която да участват институциите за образование за възрастни във вашата държава? Осигуряването на подкрепа за такава обща организация може да се окаже печеливша ситуация както за гражданското общество от една страна, така и за изготвящите политиките, от друга страна. Изготвящите политиките имат един основен партньор, който може да работи с тях и който координира своите членове. Организациите за образование за възрастни от своя страна разполагат с официален орган за застъпничество и създаване на мрежа.

4. Идентифицирайте барерите

Кои са основните проблеми, които пречат за участието на потенциалните обучаеми, които искате да обхванете? Налице е значителна практика и изследвания във връзка с пречките и как те могат да бъдат преодоленни, така че, веднъж установили пречките, може да се възползвате от опита в цяла Европа (и извън нея) за намиране на подходящи и практични решения.

- Курсовете с приятни занимания често са най-добрите начини за привличане на хора към ученето. Политиците често подценяват възможностите на курсове като ориенталски танци, йога, готвене или пеене - но за хора, които имат лоши спомени от училище, такива курсове могат да бъдат отворена врата за допълнително обучение и нов живот!

5. Осигурете изграждане на капацитет

Възможно е организациите, предлагащи образование за възрастни, и техният персонал да се нуждаят от подкрепа и допълнително обучение, за да пристъпят към активно обхващане, овластяване и многообразиe. За да се похарчат по възможно най-добрия начин парите, които управляващите са готови да осигурят за дадена инициатива, е възможно да се наложи осигуряване на

начален и евентуално продължаващ капацитет.

- Не забравяйте, че критичният анализ на това, което правите, на всички нива - т.е. институция, управление на програми и фасилитатори - е много ефективен начин за развитие.
- Разгледайте нашите методически указания⁶ като вдъхновение!

6. Помислете за информационна кампания

Образованието за възрастни има много предимства - както за индивида, така и за обществото. Една информационна кампания би могла да помогне за привличане на вниманието на хората към това, което правим. „ОЕД“ е събрала редица добри практики⁷ (като например седмица на образованието на възрастните с „информационен автобус“) и препоръки⁸ за кампании за повишаване на осведомеността.

7. Помислете за информационна кампания

Образованието за възрастни има много предимства - както за индивида, така и за обществото. Една информационна кампания би могла да помогне за привличане на вниманието на хората към това, което правим. ЕАОВ е събрала редица добри практики⁷ (като например седмица на образованието на възрастните с „информационен автобус“) и препоръки⁸ за кампании за повишаване на осведомеността.

8. Проверявайте за непредвидени последствия

При мониторинга на въздействието на инициативата задължително проверете за възможни непредвидени последствия - дали инициативата е имала отражение върху други целеви групи? А върху самата образователна организация?

- Някои стратегии имат последици, които не е задължително да са очевидни в началото на изпълнението - например плащането на организацията в зависимост от броя на завършилите курса най-вероятно ще доведе до “подбиране”, т.е. учителите ще подбират участници, за които има най-голяма вероятност да завършат курса. Това означава, че “по-трудните” представители на целевата група са останали необхванати.

Благодарим Ви предварително за Вашите усилия - моля, свържете с нас за въпроси или обратна връзка. Ако решите да работите с нашите предложения, любезно Ви молим да ни съобщите за това! Франческа Оперти (francesca.operti@eaea.org) и Джина Ебнер (gina.ebner@eaea.org) от името на мрежа „ОЕД“

¹ <http://oed-network.eu/index.php?k=1186372>

² <http://oed-network.eu/doc/OED-methodological-guidelines-EN.pdf>

³ <http://oed-network.eu/doc/OED-FR.pdf>

⁴ <http://oed-network.eu/doc/OED-DE.pdf>

⁵ <http://oed-network.eu/>

⁶ <http://oed-network.eu/index.php?k=118638>

⁷ <http://www.eaea.org/en/projects/eaea-coordinated-projects/arale/best-practice-collection.html>

⁸ http://www.eaea.org/media/projects/eaea-coordinated-projects/arale/conference-report/arale_dfs_recommendations_8pages_opslag.pdf

